

Ш.Р.ХОЛМУМИНОВ, Н.У.АРАБОВ

МЕҲНАТ БОЗОРИ ИНФРАТУЗИЛМАСИ

ТОШКЕНТ

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

Ш.Р.ХОЛМУМИНОВ, Н.У.АРАБОВ

МЕҲНАТ БОЗОРИ ИНФРАТУЗИЛМАСИ

Ўқув қўлланма

*Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги олий ўқув юртлари талабалари учун ўқув қўлланма
сифатида тавсия этган*

ТОШКЕНТ – 2016

УЎК: 615 (075)
КБК 38.3 (5Ў)
X-66

X-66 **Ш.Р.Холмўминов, Н.У.Арабов. Меҳнат бозори инфратузилмаси. Ўқув қўлланма. –Т.: «Fan va texnologiya», 2016, 332 бет.**

ISBN 978–9943–11–412–8

Ушбу ўқув қўлланмада меҳнат бозори инфратузилмаси, меҳнат бозори инфратузилмасининг функционал элементлари ва таркибий қисмлари, уларнинг ўзаро алоқадорлиги, ривожланиш мезонлари ва кўрсаткичлари, унинг ривожланиши бўйича хорижий ёндашувлар, меҳнат бозори инфратузилмасининг ривожланиш ҳолати ва унга таъсир этувчи ижтимоий-иқтисодий омиллар, давлат ва нодавлат иш билан бандлик хизмати фаолиятининг асосий йўналишлари, иш билан бандликка кўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий ҳимоялаш марказлари хизмати, уларнинг фаолиятлари самарадорлигини баҳолаш усуллари, меҳнат бозорида ҳудудий ахборот тизимининг шаклланиш йўналишлари ва усуллари, меҳнат бозори инфратузилмасининг тартибга солиш механизмлари ва ташкилий таркиблари фаолиятларининг истиқболлари каби ижтимоий-иқтисодий муаммолар кенг ёритилган.

Қўлланма олий ўқув юртларининг иқтисодий таълим йўналишлари талабалари, магистрлари, шунингдек, меҳнат бозори инфратузилмасини ривожлантириш билан шуғулланувчи иш билан бандлик хизмати ходимлари ва мутахассислар ҳамда ушбу соҳага қизиқувчиларга мўлжалланган.

УЎК: 615 (075)
КБК 38.3 (5Ў)

Тақризчилар:

К.Х.Абдурахмонов – Г.В. Плеханов номидаги Россия иқтисодиёт университетининг Тошкент шаҳридаги филиали директори, и.ф.д., проф.;

А.Б.Хаитов – Тошкент давлат иқтисодиёт университети меҳнат иқтисодиёти ва социологияси кафедраси доценти, и.ф.н.

ISBN 978–9943–11–412–8

© «Fan va texnologiya» нашриёти, 2016.
© Тошкент давлат иқтисодиёт университети, 2016.

**МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

ХОЛМУМИНОВ Ш.Р., АРАБОВ Н.У.

ИНФРАСТРУКТУРА РЫНКА ТРУДА

Учебное пособие

*Рекомендовано в качестве учебного пособия для студентов высших
учебных заведений Министерства высшего и среднего
специального образования Республики Узбекистан*

ТАШКЕНТ – 2016

УДК: 615 (075)
ББК 38.3 (5Ў)
X-66

X-66 Холмуминов Ш.Р., Арабов Н.У. Инфраструктура рынка труда. Учебное пособие. –Т.: «Fan va texnologiya», 2016, 332 стр.

ISBN 978–9943–11–412–8

В этом учебном пособии освещены: инфраструктура рынка труда, функциональные элементы и структура инфраструктуры рынка труда, их взаимосвязь, критерии и показатели развития, международный опыт развития инфраструктуры рынка труда, состояние развития инфраструктуры рынка труда и социально-экономические факторы влияющие на неё, основные направления государственных и негосударственных служб занятости, деятельность служб содействия занятости и социальной защиты населения и способы определения их эффективности, методы и направления определения региональных информационных систем, механизмы регулирования рынка труда и деятельность организационных структур.

Учебное пособие рассчитано на студентов и магистров вузов экономического образовательного направления, специалистов центров занятости и социальной защиты населения, занимающихся вопросами развития инфраструктуры рынка труда, а также на всех интересующихся этой сферой знаний.

УДК: 615 (075)
ББК 38.3 (5Ў)

Рецензенты:

Абдурахманов К.Х. – ректор филиала российского экономического университета имени Г.В.Плеханова в городе Ташкенте, д.э.н., профессор;

Хаитов А.Б. – доцент кафедры экономики труда и социологии Ташкентского государственного экономического университета, к.э.н.

ISBN 978–9943–11–412–8

© Изд-во «Fan va texnologiya», 2016.
© Ташкентский государственный экономический университет, 2016.

**MINISTRY OF HIGHER AND SECONDARY SPECIAL
EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF ECONOMICS

SH.R.XOLMUMINOV, N.U.ARABOV

INFRASTRUCTURE OF LABOUR MARKET

TUTORIAL

*Recommended as a tutorial for the students of higher educational
institutions of the Ministry of Higher and Secondary Special Education
of the Republic of Uzbekistan*

TASHKENT – 2016

UDK: 615 (075)
KBK 38.3 (5Ÿ)
X-66

X-66 **Sh.R.Xolmuminov, N.U. Arabov. Infrastructure of labour market. Tutorial. –T.: «Fan va texnologiya», 2016, 332 page.**

ISBN 978–9943–11–412–8

This tutorial covers materials about labor market infrastructure, functional and structural elements of infrastructure of labour market, their interrelation, criteria and development indicators, international experience of development of infrastructure of labor market, conditions of development of infrastructure of labor market and social-economic factors influencing on it, the main directions of state and non-state employment agencies, activity of employment assistance and social protection of population and ways of determination of their efficiency, methods and the directions of definition of regional information systems, mechanisms of regulation of labor market and activities of organizational structures.

The manual is directed to bachelors and masters of higher education institutions of the economic sphere, to specialists of employment and social protection of population centers interested in development of infrastructure of labor market, and also to all interested in this sphere of knowledge.

UDK: 615 (075)
KBK 38.3 (5Ÿ)

Reviewers:

K.Kh.Abdurakhmanov – Tashkent branch of Plekhanov Russian University of Economics, director of branch;

A.B.Khaitov – Tashkent State University of Economics, Chair of Labour Economics and Sociology, Ph.D., docent.

ISBN 978–9943–11–412–8

© «Fan va texnologiya» publishing house, 2016.
© Tashkent state university of economics, 2016.

КИРИШ

Бозор муносабатларининг ривожланиши мос равишда ижтимоий меҳнат соҳасидаги муносабатларнинг ривожланишини ҳам тақозо қилади. Ўз-ўзидан аёнки, ҳар қандай иқтисодий муносабатнинг ташкилий-иқтисодий базасиз амалга ошиши мушкул. Меҳнат муносабатлари амалга ошишининг шундай асослари биринчи навбатда қандай даражадаги инфратузилманинг мавжудлиги, инфратузилманинг меҳнат муносабатларини барқарор ривожланишига ижобий таъсири, соҳасидаги ҳуқуқ ва кафолатларнинг амалга ошишида кўмак ва имкон бериши билан белгиланади.

Бозор муносабатлари шароитларида меҳнат бозорининг давлат томонидан тартибга солиниши катта аҳамиятга эга. Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президенти И.А. Каримов: «Аҳоли бандлигини таъминлаш масаласи ҳам энг муҳим вазифамиз бўлиб қолади. 2016 йилда 990 мингга яқин янги иш ўрни яратиш мўлжалланмоқда, жумладан, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик, хизмат кўрсатиш соҳасини изчил ривожлантириш ҳисобидан 660 мингдан зиёд иш ўрни яратилади. 2016 йилда олий ўқув юртлари, лицей ва коллежларнинг 510 мингдан ортиқ битирувчиларини иш билан таъминлашимиз даркор»¹, деб таъкидлаган.

Иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришлар ва амалга оширилаётган ислохотларни янада чуқурлаштириш, унинг кўламини кенгайтириш ҳамда ижтимоий-иқтисодий жараёнларни бошқариш ва тартибга солиш билан боғлиқ масалаларнинг назарий ва амалий томонларини ўрганишда «Меҳнат бозори инфратузилмаси» фани муҳим аҳамият касб этади.

Бу фан – талаба ва магистрантларда меҳнат бозорини тартибга солишнинг ташкилий-иқтисодий механизми ва концептуал йўналишларидан самарали фойдаланиш ва меҳнат бозори

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг мамлакатимизни 2015 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2016 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маърузаси. // Халқ сўзи. 2016 йил 18 январь сони.

инфратузилмаси ташкилий таркибларини такомиллаштириш асосида аҳолини иш билан бандлигини ошириш бўйича илмий асосланган хулоса ва тавсиялар ишлаб чиқишга кўникмалар ҳосил қилишга йўналтирилган.

Бозор иқтисодиёти шароитида ҳар қандай иқтисодий муносабатлар тизимида хўжалик юрителигининг ва институтционал ўзгаришларнинг янги механизми шаклланишда ва ривожланишда. Мамлакатимизда иқтисодиётнинг турли соҳаларида хўжалик юритадиган субъектларнинг ҳуқуқлари ва иқтисодий эркинлик борасидаги мақомлари қонун йўли билан мустаҳкамланди.

Амалиётда ҳар қандай корхона ва ташкилотлар доимо кадрларга бўлган эҳтиёжни бошидан кечирадилар. Унга турли омиллар таъсир кўрсатади: бозор, технологик, малака, ташкилий, иш билан бандлик соҳасида давлат сиёсати ва бошқалар. Бугунги кунда ғарб фирмаларида номзодлар нафақат иш жойига бўлган талабларни, балки бутун ташкилотнинг, унинг анъаналарига, маданияти билан боғлиқ предметларга фикрларини қаратмоқдалар. Шунинг учун уларга асосий эътибор сифатида атрофдагилар билан яхши муносабатда бўлиши, командада ишлаш маҳорати ва бошқа ҳислатлари назарда тутилмоқда. Бу эса ишчи кучининг рақобатбардошлигини ошириш асосида меҳнат бозорида ташкилий-иқтисодий жиҳатдан иш билан бандликни таъминлаш бўйича сифат кўрсаткичларни такомиллаштиришни зарурат этади.

Тадқиқотлар шуни кўрсатмоқдаки, меҳнат бозорида ишсизларнинг 90%га яқини муносиб ишга жойлашишга кўмаклашиш юзасидан муҳтожлик сезмоқда. Муносиб иш ўринлари – бу ишчиларга қизиқарли ва кўлидан келадиган ижтимоий ва иқтисодий жиҳатдан мақбул бўлган иш ўринларидир. Муносиб иш жойига эга бўлиш учун меҳнат бозорида ишчи кучи анча рақобатбардош бўлиши зарур. Ишлаб чиқаришнинг ёки ташкилотда бошқаришнинг рационал ташкил этилиши ва модернизациялашиши натижасида кадрларнинг тақчиллиги юзага келмоқда. Ўз вақтида иш жойини ўзгартириш, қайта тайёргарлик, бўш иш жойларига қабулнинг тўхтатилиши, кадрларни ишдан бўшатишга ижтимоий йўналтирилган танлаб олишнинг амал қилиши персонални қисқартириш ёки қабул қилишни

режалаштириш йўли билан ички меҳнат бозорини тартибга солишни зарурат этмоқда.

Бундай шароитда меҳнат бозори институтларини мувофиқ ривожлантириш ва ишга жойлашишга муҳтож шахсларни қўллаб қувватлашнинг амалдаги тизими самарадорлигини ошириш зарурати ўсмоқда.

Меҳнат бозори давлат ва нодавлат иш билан бандлик органларининг ўзаро алоқадорликда ва ҳамкорликда фаолият юритишларини талаб этади. Бундай ҳамкорлик ривожланган мамлакатларда анча ривожланган. Масалан, АҚШда алоҳида хусусий агентликлар давлат иш билан бандлик хизматининг маълумотлар базасидан иш қидирираётган кишилар ҳақида ахборотларга эга бўлиши мумкин. Францияда давлат иш билан бандлик хизмати ва хусусий агентликлар ўртасида келишув амал қилади, қайсики, давлат иш билан бандлик хизмати агентликларга қатор алоҳида функцияларнинг бажарилиши бўйича кўрсатмалар беради. Буларга олдин фақат унинг ваколатидаги масалалар, яъни таълим дастурларини ташкил этиш, ногиронларни ишга жойлаштириш ва бошқа масалалар киради.

Иқтисодиётнинг инновацион модели ривожланиши шароитида аҳолини иш билан бандлиги муаммолари меҳнат бозори инфратузилмаси фанида ҳам, давлат ижтимоий-иқтисодий сиёсатида ҳам етакчи роль ўйнайди. Иш билан бандлик нафақат жамият тараққиётининг асоси, иқтисодий ривожланиш ва макроиқтисодий барқарорлик омили, балки ижтимоий ишлаб чиқаришнинг элементи, аҳоли турмуш сифати ошиши ҳамда инсон салоҳияти ривожланишининг шарт-шароити ҳисобланади.

Бугунги кунда мамлакатимизда иқтисодиётни ривожлантиришнинг анъанавий ресурсларга асосланган моделининг ягона муқобил варианты бўлиб, техника-технологиялар, иқтисодий натижалар ва бутун жамият ҳаётини доимий юксалтириш мақсадида инсонларнинг билим ва салоҳиятидан самарали фойдаланишга асосланган инновацион ривожланиш стратегияси ҳисобланади. Маълумки, юқори ахборот ва интеллектуал сиғимга эга инновацион иқтисодиётга – эгилувчан, динамик, самарали, доимий янгилашиб турадиган, янгича мазмун ва кўринишга эга бўлган, иш билан бандлик шакллари ва уларнинг доимий янгилашиб туриши, инсон капитали сифатининг ошиши, меҳнат

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi <https://kitobxon.com/uz/asar/4038> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/4038> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно найти на сайте <https://kitobxon.com/ru/asar/4038>